

Spis treści

Rozdział 1

Rozwój fizyczny dzieci i młodzieży	1
<i>Barbara Woynarowska</i>	

Podstawowe pojęcia	1
Etapy w rozwoju człowieka	2
Czynniki wpływające na rozwój fizyczny dzieci i młodzieży	2
Charakterystyka rozwoju fizycznego i motorycznego w różnych okresach życia dziecka	3
Metody oceny rozwoju fizycznego	13
Pojęcie wieku rozwojowego	16
Akceleracja rozwoju fizycznego	16
Najczęstsze zaburzenia we wzrastaniu i dojrzewaniu	16

Rozdział 2

Rozwój psychiczny dziecka	19
<i>Magdalena Dyga-Konarska</i>	

Istota, mechanizmy i czynniki rozwoju psychicznego	19
Charakterystyka okresów rozwojowych	20
Okres niemowlęcy	20
Okres poniemowlęcy	21
Okres przedszkolny	21
Młodszy okres szkolny	22
Okres dorastania	22
Rozwój prawidłowy i nieprawidłowy	23
Obciążenia psychiczne związane z chorobą somatyczną i hospitalizacją	25
Lęk	26
Ból	28
Ograniczenie aktywności	28
Metody oceny rozwoju psychicznego	30

Rozdział 3

Żywienie dzieci zdrowych	34
<i>Mieczysława Czerwionka-Szaflarska</i>	

Zapotrzebowanie energetyczne	35
Zapotrzebowanie na białko	35
Zapotrzebowanie na tłuszcze	35
Karmienie naturalne	35
Białko	37
Tłuszcze	37
Węglowodany	37
Składniki mineralne i witaminy	37
Właściwości obronne pokarmu kobiecego	37
Karmienie sztuczne	39
Mieszanki początkowe	39

Rozdział 4

Diagnostyka prenatalna	43
<i>Maria Respondek-Liberska</i>	

Patologia pierwszego trymestru ciąży	46
Patologia drugiego trymestru ciąży	48
Patologia trzeciego trymestru ciąży	53
Okres okołoporodowy	54
Anomalie rozwoju płodu	55
Terapia płodu	56

Rozdział 5

Badanie kliniczne dziecka	59
<i>Maciej Kaczmarek</i>	

Badanie podmiotowe — wywiad	59
Zasady zbierania informacji o dziecku	59
Odrębności wywiadu pediatrycznego	61

Uwagi do poszczególnych punktów wywiadu pediatrycznego	61	Aberracje chromosomowe	109
Badanie przedmiotowe (fizykalne) dziecka	62	Zespoły będące wynikiem aberracji chromosomów autosomalnych	111
Zasady przeprowadzania badania fizykalnego dziecka	62	Zespoły będące wynikiem aberracji chromosomów płci	119
Badanie przedmiotowe — techniki badania	62	Choroby uwarunkowane wieloczynnikowo (poligenowe)	120
Ocena stanu ogólnego i rozwoju fizycznego	64	Inne rodzaje uwarunkowań chorób genetycznych	122
Stan ogólny chorego	64	Choroby uwarunkowane mutacjami w genomie mitochondrialnym	122
Ocena rozwoju fizycznego — pomiary	66	Rodzicielskie piętno genomowe	122
Badanie głowy	68	Profilaktyka i leczenie chorób genetycznych	123
Oglądanie	68	Profilaktyka i badania przesiewowe chorób genetycznych	123
Badanie palpacyjne	69	Poradnictwo genetyczne	124
Badanie twarzy: nosa, jamy ustnej i gardła	69	Terapia genowa	127
Przygotowanie do badania	69		
Badanie nosa	70	Rozdział 7	
Jama ustna	71	Choroby okresu noworodkowego	128
Gardło	72	<i>Jerzy Szczapa</i>	
Badanie uszu	73	Noworodek zdrowy	128
Technika badania węzłów chłonnych	73	Zmiany adaptacyjne (przejściowe) po urodzeniu	128
Zasady badania węzłów chłonnych	73	Ocena stanu noworodka	133
Badanie tarczycy	74	Stany zagrożenia życia noworodka	142
Układ oddechowy	75	Niedotlenienie	142
Wywiad	75	Resuscytacja	148
Odrębności i specyfika badania układu oddechowego u dzieci	77	Zaburzenia oddychania	149
Układ krążenia	79	Zespół zaburzeń oddychania	154
Badanie podmiotowe	79	Przejściowe zaburzenia oddychania	155
Badanie przedmiotowe	80	Krwotok z płuc	156
Badanie jamy brzusznej	83	Zespoły „ucieczki” powietrza	156
Badanie podmiotowe	83	Przewlekła choroba płuc	157
Badanie przedmiotowe	83	Zapalenie płuc	157
Układ moczowo-płciowy	87	Przetrawne nadciśnienie płucne	158
Badanie podmiotowe	87	Żółtaczki okresu noworodkowego	159
Badanie przedmiotowe	87	Żółtaczka u noworodków karmionych piersią	161
Układ mięśniowy	88	Choroba hemolityczna noworodka	161
Badanie narządu ruchu (stawów, układu kostnego)	88	Zakażenia	163
Wywiad	89	Zakażenia wewnątrzmaciczne	163
Badanie fizykalne	89	Zakażenia po urodzeniu	163
Badanie neurologiczne dziecka	90	Posocznica	164
Ocena rozwoju psychoruchowego	90	Zakażenia wewnątrzszpitalne	166
Badanie neurologiczne	90	Noworodek z małą urodzeniową masą ciała	167
Badanie niektórych odruchów	91	Wewnątrzmaciczne zahamowanie wzrostu	168
Inne objawy i odruchy	91	Choroby przewodu pokarmowego	169
Badanie przez odbytnicę (<i>per rectum</i>)	91	Biegunka	169
		Martwicze zapalenie jelit	171
Rozdział 6		Wady rozwojowe u noworodka wymagające interwencji chirurgicznej	171
Choroby genetyczne	93		
<i>Tadeusz Mazurczak</i>		Rozdział 8	
Wprowadzenie	93	Choroby metaboliczne	174
Klasyfikacja i charakterystyka chorób genetycznych	93	<i>Ewa Pronicka</i>	
Częstość występowania chorób genetycznych	94	Zaburzenia metabolizmu węglowodanów	174
Zasady diagnostyki chorób genetycznych	95	Galaktoza	174
Molekularne podstawy dziedziczenia	96	Galaktozemia klasyczna	174
Struktura i funkcja DNA	96		
Struktura i funkcja chromosomów	102		
Choroby będące wynikiem mutacji pojedynczych genów (monogenowe)	106		
Dziedziczenie autosomalne dominujące	107		
Dziedziczenie autosomalne recesywne	108		
Dziedziczenie sprzężone z chromosomem X	109		

Fruktoza	175	Rozdział 9	
Dziedziczna nietolerancja fruktozy	175	Choroby układu oddechowego	210
Glikogen	176	Miejscowy system odpornościowy układu oddechowego	210
Glikogenoza typu I	177	<i>Józef Gawel, Ryszard Kurzawa</i>	
Glikogenozy typu III i VI (IX)	178	Objawy ze strony układu oddechowego	214
Inne glikogenozy	178	<i>Jerzy Żebrak, Jacek Pawlik, Andrzej Pogorzelski</i>	
Glukoneogeneza, glikoliza i cykl Krebsa	179	Podstawy diagnostyki rentgenowskiej chorób płuc u dzieci	217
Deficyt dehydrogenazy pirogronianu (PDH)	179	<i>Jerzy Żebrak</i>	
Zaburzenia metabolizmu aminokwasów	180	Badania bronchologiczne w pneumonologii dziecięcej	221
Fenylalanina	180	<i>Jerzy Żebrak, Andrzej Pogorzelski, Jacek Pawlik</i>	
Fenylketonuria	180	Badania czynnościowe układu oddechowego	222
Tyrozyna	181	<i>Henryk Mazurek</i>	
Tyrozynemia typu I	181	Choroby oskrzeli i płuc	228
Albinizm	182	<i>Jerzy Żebrak, Andrzej Pogorzelski, Jacek Pawlik, Ewa Kopytko</i>	
Metionina	183	Zapalenie oskrzeli	228
Klasyczna homocystynuria	183	Zapalenie oskrzelików	229
Leucyna, izoleucyna i walina	184	Rozstrzenie oskrzeli	229
Choroba syropu klonowego (MSUD, ang. maple syrup urine disease)	184	Wiotkość tchawicy i oskrzeli	230
Glicyna	185	Zwężenie tchawicy przez pierścień naczyniowy	231
Hiperglicynemia nieketotyczna (NKH, ang. nonketotic hyperglycinemia)	185	Przetoka tchawiczo-przelykowa	231
Tryptofan	186	Ciała obce w dolnych drogach oddechowych	231
Lizyna	186	Zapalenie płuc	233
Histydyna	186	Mukowiscydoza	237
Acydemie organiczne	186	Śródmiąższowe choroby płuc o niejasnej etiologii	239
Hiperamonemie wrodzone	188	Wady rozwojowe płuc	240
Deficyt transkarbamylazy ornitynowej (OTC)	189	Zmiany oskrzelowo-płucne spowodowane innymi anomaliami	241
Zaburzenia beta-oksydacji kwasów tłuszczowych	191	Nowotwory płuc	242
Deficyt MCAD (dehydrogenazy acylo-CoA średniołańcuchowych kwasów tłuszczowych)	192	<i>Joachim Buchwald</i>	
Deficyt LCHAD — dehydrogenazy 3-hydroksyacylo-CoA długołańcuchowych kwasów tłuszczowych	193	Astma oskrzelowa	244
Hiperlipidemie	194	<i>Ryszard Kurzawa, Urszula Jędrus-Klucjasz</i>	
Rodzinna hipercholesterolemia	194	Epidemiologia	244
Deficyt lipazy lipoproteinowej	195	Definicja	244
Choroby mitochondrialne	196	Immunologiczne podłoże astmy oskrzelowej	245
Kwasica mleczanowa	196	Nadreaktywność oskrzeli	249
Deficyty kompleksów łańcucha oddechowego	196	Czynniki ryzyka	249
Mutacje DNA mitochondrialnego	197	Podłoże genetyczne astmy oskrzelowej	250
Choroby lizosomalne	198	Rola zakażeń wirusowych	250
Mukopolisacharydozy	198	Alergeny	251
Mukolipidozy	200	Przebieg kliniczny	252
Lipidozy	200	Klasyfikacja astmy oskrzelowej	252
Sulfatydozy	201	Diagnostyka astmy oskrzelowej	253
Gangliozydozy	201	<i>Henryk Mazurek</i>	
Glikoproteinozy	202	Leczenie astmy oskrzelowej	257
Inne choroby spichrzeniowe	202	<i>Ryszard Kurzawa, Urszula Jędrus-Klucjasz</i>	
Choroby peroksysomalne	203	Zasady przewlekłego leczenia astmy oskrzelowej	257
Zespół Zellwegera	203	Leki stosowane w terapii astmy oskrzelowej u dzieci	265
Adrenoleukodystrofia sprzężona z chromosomem X	204	Immunoterapia swoista	268
Inne genetyczne choroby układu nerwowego	204	Leczenie stanu astmatycznego u dzieci	269
Inne wybrane choroby metaboliczne	205	Prewencja chorób alergicznych układu oddechowego	270
Choroba Lescha-Nyhana	205	<i>Henryk Mazurek</i>	
Choroba Wilsona	206	Alergiczne zapalenie błony śluzowej nosa	272
Mukowiscydoza	207	<i>Henryk Mazurek</i>	
Wrodzona porfiria erytropoetyczna	207	Alergiczne zewnątrzpochodne zapalenie pęcherzyków płucnych	274
Zespół CDGS (glikoprotein niedoborowych w węglowodany)	207	<i>Janusz Stankiewicz</i>	
Wykaz objawów klinicznych występujących w genetycznych chorobach metabolicznych	208		
Wykaz objawów biochemicznych stwierdzanych w genetycznych chorobach metabolicznych	209		

Rozdział 10**Choroby układu krążenia 280**
Wanda Kawalec, Krystyna Kubicka

Diagnostyka chorób układu krążenia u dzieci	280
Symptomatologia kliniczna chorób układu krążenia u dzieci	280
Badanie radiologiczne klatki piersiowej	284
Badanie elektrokardiograficzne	285
Badanie echokardiograficzne	286
Angiokardiografia izotopowa techniką pierwszego przejścia	287
Cewnikowanie serca i badanie angiokardiograficzne	287
Zmiany w układzie krążenia po urodzeniu	287
Krążenie przejściowe	287
Przetrwałe nadciśnienie płucne (przetrwałe krążenie płodowe)	288
Wady wrodzone serca	289
Tetralogia Fallota	291
Atrezja zastawki tętnicy płucnej z ubytkiem przegrody międzykomorowej	295
Atrezja zastawki tętnicy płucnej bez ubytku przegrody międzykomorowej	297
Atrezja zastawki trójdzielnej	299
Przełożenie wielkich pni tętniczych	301
Całkowity nieprawidłowy płucny spływ żylny	304
Wspólny pień tętniczy	305
Anomalia Ebsteina	307
Zespół hipoplazji lewego serca	308
Ubytek przegrody międzyprzedsionkowej	309
Ubytek przegrody międzykomorowej	311
Kanał przedsionkowo-komorowy (ubytek przegrody przedsionkowo-komorowej)	314
Przetrwały przewód tętniczy	315
Zwężenie zastawki tętnicy płucnej i drogi odpływu prawej komory	317
Koarktaacja aorty	319
Zwężenie zastawki aorty	320
Wrodzone zwężenie zastawki dwudzielnej	322
Niedomykalność zastawki dwudzielnej	323
Wypadanie płatków zastawki dwudzielnej	323
Choroby mięśnia sercowego	324
Zapalenie mięśnia sercowego	324
Kardiomiopatie	326
Kardiomiopatia przerostowa	326
Kardiomiopatia rozstrzeniowa i sprężyste zwłóknienie wsierdza	326
Arytmogenna dysplazja prawej komory	327
Niewydolność serca	327
Zaburzenia rytmu serca i przewodzenia	329
<i>Anna Turska-Kmieć</i>	
Metody diagnostyczne w rozpoznawaniu zaburzeń rytmu serca	329
Zaburzenia czynności węzła zatokowo-przedsionkowego	330
Błoki przedsionkowo-komorowe	332
Napadowy częstoskurcz nadkomorowy i przedsionkowo-komorowy	334
Trzepotanie przedsionków	339
Migotanie przedsionków	340
Komorowe zaburzenia rytmu serca	340

Rozdział 11**Nadciśnienie tętnicze u dzieci i młodzieży . . . 346**
Anna Wieteska-Klimczak, Paweł Januszewicz

Kryteria diagnostyczne	346
Częstość występowania nadciśnienia tętniczego w populacji dziecięcej	348
Objawy kliniczne	351
Postępowanie diagnostyczne	351
Najczęstsze przyczyny nadciśnienia tętniczego u dzieci	355
Nadciśnienie tętnicze samoistne	357
Leczenie nadciśnienia tętniczego	358
Postępowanie niefarmakologiczne	358
Leczenie farmakologiczne	358
Postępowanie w ciężkim i przyspieszonym — złośliwym nadciśnieniu tętniczym	358
Możliwości leczenia chirurgicznego nadciśnienia tętniczego	361

Rozdział 12**Choroby przewodu pokarmowego, wątroby i trzustki 362**
Jerzy Socha

Dysfagia i wymioty	362
Ostra biegunka	364
Ogólne zasady postępowania	364
Nawadniania doustne	366
Nawadnianie dożylne	367
Żywnienie	367
Biegunka przewlekła	367
Zasady leczenia żywieniowego	368
Leczenie żywieniowe w innych biegunkach	370
Celiakia	370
Alergia i nietolerancje pokarmowe	372
Bóle brzucha	374
Nawracające, przewlekłe bóle brzucha	374
Nieżyt żołądka	375
Choroba wrzodowa	375
Zaparcia	376
Ostre zapalenie trzustki (ożt)	378
Przewlekłe zapalenie trzustki (pzt)	378
Mukowiscydoza	380
Nieswoiste zapalenie jelit	382
Choroba Leśniowskiego-Crohna	382
Wrzodziejące zapalenie jelita grubego (wzjg)	383
Żółtaczkę	384
Hepatosplenomegalia	388
Nadciśnienie wrotne	389
Marskość wątroby	389
Klasyfikacja niewydolności wątroby	390
Encefalopatia wątrobowa	390
Krwawienia z przewodu pokarmowego	393
Dziecko niedożywione	395
Podstawy leczenia żywieniowego	396

Rozdział 13**Hematologia wieku rozwojowego 401**

Niedokrwistości 401
<i>Danuta Sońta-Jakimczyk</i>
Niedokrwistości niedoborowe 404

Niedokrwistość z niedoboru żelaza	404	Choroby nowotworowe układu krwiotwórczego	445
Niedokrwistość z niedoboru witamin	406	Białaczki	445
Niedokrwistość z niedoboru kwasu foliowego	406	Ostra białaczka limfoblastyczna (ALL)	445
Niedokrwistość z niedoboru witaminy B ₁₂	407	Ostra białaczka mieloblastyczna (AML)	448
Niedokrwistość Immerslund-Najmana-Gräsebecka	407	Przewlekła białaczka szpikowa (CML)	450
Niedokrwistość z niedoboru miedzi	407	Zespół mielodysplastyczny	450
Niedokrwistości syderoblastyczne	407	Chłoniaki	451
Niedokrwistości spowodowane utratą krwi	408	Choroba Hodgkina	451
Niedokrwistości hemolityczne	409	Nieziarnicze chłoniaki złośliwe	454
Nabyte zespoły hemolityczne	409	Histiocytoza komórek Langerhansa	456
Niedokrwistość autoimmunohemolityczna	409	Najczęstsze guzy łite u dzieci	457
Niedokrwistości immunohemolityczne polekowe	410	Guzy ośrodkowego układu nerwowego	457
Niedokrwistość hemolityczna spowodowana niedoborem witaminy E	411	Nerwiak zarodkowy współczulny — <i>neuroblastoma</i>	459
Niedokrwistości hemolityczne mikroangiopacyjne	411	Mięsaki tkanek miękkich	461
Nocna napadowa hemoglobinuria	411	Guz Wilmsa	463
Hipersplenizm	411		
Wrodzone zespoły hemolityczne	412	Rozdział 15	
Defekt błony komórkowej erytrocytu	412	Choroby układu moczowego	465
Niedobór enzymów	413	<i>Teresa Wyszyńska</i>	
Hemoglobinopatie	414	Rozpoznawanie chorób układu moczowego	465
Niedokrwistości aplastyczne	415	Metody obrazowania układu moczowego	471
<i>Roma Rokicka-Milewska</i>		Zakażenie układu moczowego	472
Nabyte niedokrwistości aplastyczne	415	Kamica układu moczowego	479
Wrodzone niedokrwistości aplastyczne	422	Idiopatyczny zespół nerczycowy	482
Niedokrwistość Diamonda-Blackfana	422	Pierwotne kłębuszkowe zapalenie nerek	485
Choroba Fanconiego	424	Nefropatia IgA i zespół Schönleina-Henocha	488
Inne typy niedokrwistości aplastycznych wrodzonych	425	Zespół hemolityczno-mocznicowy	488
Skazy krwotoczne u dzieci	425	Wrodzone i dziedziczne glomerulopatie	489
Skazy małopłytkowe	425	Wrodzone tubulopatie	490
Nabyte skazy małopłytkowe wywołane skróceniem czasu przeżycia krwinek płytkowych	426	Wielotorbielowe zwyrodnienie nerek	491
Samoistna skaza małopłytkowa	426	Ostra niewydolność nerek	491
Inne skazy małopłytkowe w przebiegu różnych reakcji immunologicznych	429	Przewlekła niewydolność nerek	495
Nabyte skazy małopłytkowe wywołane zaburzeniami tworzenia megakariocytów	430		
Wrodzone skazy małopłytkowe	430	Rozdział 16	
Osoczowe skazy krwotoczne	431	Choroby układu nerwowego	498
Wrodzone osoczowe skazy krwotoczne	431	<i>Jagna Czochońska</i>	
Hemofilia A i B	431	Wady rozwojowe układu nerwowego	498
Choroba von Willebranda	436	Przepukliny oponowo-nerwowe mózgu i rdzenia	498
Inne rzadziej występujące osoczowe skazy krwotoczne	438	Wady płaszcza i półkul mózgowych	500
Leczenie objawowe i wspomagające wrodzonych osoczowych skaz krwotocznych	438	Wady mózdzku	500
Opieka nad dziećmi z wrodzonymi osoczowymi skazami krwotocznymi	438	Zespoły nerwowo-skinne (fakomatozy)	500
Nabyte osoczowe skazy krwotoczne	439	Nerwiakowłóknikowatość (neurofibromatoza)	500
Naczyniowe skazy krwotoczne	439	Stwardnienie guzowate (<i>sclerosis tuberosa</i> , choroba Bourneville'a)	501
Plamica alergiczna (zespół Schönleina-Henocha)	439	Mózgowe porażenie dziecięce	501
		Porażenie połowicze (<i>hemiplegia</i>)	502
Rozdział 14		Obustronne porażenie połowicze (<i>hemiplegia bilateralis</i>)	502
Choroby nowotworowe u dzieci	441	Obustronne porażenie kurczowe (<i>diplegia</i>)	503
<i>Urszula Radwańska</i>		Postać pozapiramidowa MPDz (<i>dyskinesis</i>)	503
Epidemiologia. Etiologia nowotworów u dzieci	441	Postać mózdkowa MPDz (<i>ataxia</i>)	503
Ogólne zasady postępowania w nowotworach dziecięcych	443	Postać mieszana MPDz	503
		Wodogłowie	504
		Nowotwory ośrodkowego układu nerwowego	505
		Padaczki (<i>epilepsiae</i>)	506
		Etiologia	506
		Symptomatologia	507
		Rozpoznanie	508

Leczenie	508	Wole	557
Rokowanie	508	Zapalenie tarczycy	558
Drgawki gorączkowe i inne napady przygodne	510	Choroba guzkowa tarczycy	559
Mikrozaburzenia czynności mózgu	511	Choroby przytarczyc i zaburzenia gospodarki wapniowo-fosforanowej	560
Zespół nadpobudliwości psychoruchowej	511	<i>Tomasz E. Romer</i>	
Zespół niezgrabności ruchowej	511	Niedoczynność przytarczyc (<i>hypoparathyroidismus</i>)	560
Swoiste trudności w uczeniu się	512	Inne postacie hipokalcemii	561
Postępowanie lecznicze	512	Nadczynność przytarczyc (<i>hyperparathyroidismus</i>)	562
Upośledzenie umysłowe	512	Hiperkalcemia niezależna od nadczynności przytarczyc	563
Postępujące choroby ośrodkowego układu nerwowego	514	Krzywice	564
Choroby nerwowo-mięśniowe	514	Kalcytonina	566
Dystrofia mięśniowa postępująca typu Duchenne'a	515	Cukrzyca (<i>diabetes mellitus</i>).	566
Rdzeniowy zanik mięśni	515	<i>Alicja Symonides-Lawecka</i>	
Miastenia	516	Etiologia	566
Rozdział 17		Insulina i glukagon	568
Zaburzenia hormonalne	517	Zaburzenia metaboliczne w cukrzycy	568
Fizjologia układu dokrewnego	517	Objawy kliniczne cukrzycy	568
Układ dokrewny, pojęcia podstawowe	517	Metody kontroli cukrzycy	569
<i>Tomasz E. Romer</i>		Rozwój dziecka chorego na cukrzycę i powikłania	569
Hormony i miejsce ich wytwarzania	518	Leczenie	570
<i>Tomasz E. Romer</i>		Kwasica ketonowa	575
Hormony klasyczne	518	Intensyfikacja leczenia cukrzycy	576
Neurohormony, neuroprzekazniki, neuropeptydy	522	Hipoglikemia	576
Enterohormony i rozproszone komórki wewnątrzwydzielnicze	524	<i>Tomasz E. Romer</i>	
Hormony tkankowe	524	Opóźnione dojrzewanie płciowe	578
Regulacja wydzielania i aktywności hormonów	526	<i>Tomasz E. Romer</i>	
<i>Tomasz E. Romer</i>		Przedwczesne dojrzewanie płciowe	581
Mechanizm działania hormonów	527	<i>Tomasz E. Romer, Małgorzata Gajtko-Metera</i>	
<i>Tomasz E. Romer</i>		Prawidłowe dojrzewanie płciowe	581
Działanie hormonów przez receptor błonowy	527	Przedwczesne dojrzewanie GnRH-zależne, prawdziwe, centralne	581
Działanie hormonów przez receptory wewnątrzkomórkowe	530	Przedwczesne dojrzewanie GnRH-niezależne, rzekome	582
Hamowanie i wzmacnianie czynności hormonów	531	Izolowane warianty przedwczesnego dojrzewania	583
Choroby układu dokrewnego	531	Zaburzenia różnicowania płci	584
Choroby przysadki i podwzgórza	531	<i>Maria Szarras-Czapnik, Tomasz E. Romer</i>	
<i>Tomasz E. Romer</i>		Wprowadzenie	584
Zaburzenia gospodarki wodnej	531	Prawidłowe różnicowanie płciowe	585
Zaburzenia wzrastania	533	Nieprawidłowy rozwój narządów płciowych	586
Gruzołaki przysadki wytwarzające prolaktynę (<i>prolactinoma</i>)	541	Rozsiane zaburzenia wielogruzołowe	587
Choroba Cushinga — stany hiperkortyzolemii	541	<i>Tomasz E. Romer</i>	
<i>Tomasz E. Romer</i>		Endokrynopatie autoimmunizacyjne	587
Choroby kory nadnerczy	544	Rozsiany nowotwór wielogruzołowy (MEN)	587
<i>Maria Ginalska-Malinowska, Tomasz E. Romer</i>		Rozdział 18	
Niedoczynność kory nadnerczy	545	Zapalne układowe choroby tkanki łącznej	589
Wrodzony przerost nadnerczy	549	<i>Katarzyna Rostropowicz-Denisiewicz</i>	
Hipoaldosteronizm	551	Wprowadzenie w zagadnienia zapalnych układowych chorób tkanki łącznej (ZUCHTŁ)	589
Pseudohipoaldosteronizm	551	Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów	591
Hiperaldosteronizm	551	Mianownictwo i klasyfikacja	591
Choroby rdzenia nadnerczy	552	Epidemiologia	592
<i>Tomasz E. Romer</i>		Objawy i rozpoznanie	592
<i>Neuroblastoma, ganglioneuroblastoma i gangli-neuroma</i>	<i>552</i>	Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów (MPZS) o początku uogólnionym	595
<i>Phaeochromocytoma</i>	<i>552</i>	Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów (MPZS) o początku wielostawowym	596
Choroby tarczycy	553		
<i>Tomasz E. Romer, Maria Rybakowa</i>			
Niedoczynność tarczycy	553		
Nadczynność tarczycy	554		

Młodzieńcze przewlekłe zapalenie stawów o początku z zajęciem niewielu stawów . . .	597	Zakażenia wywołane dwóinką zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych (<i>Neisseria meningitidis</i>) . . .	635
Ogólne zasady leczenia młodzieńczego przewlekłego zapalenia stawów	598	Zakażenia wywołane przez <i>Branhamella (Moraxella) catarrhalis</i>	636
Młodzieńcze spondyloartropatie	601	Zakażenia wywołane przez <i>Kingella kingae</i>	636
Definicja	601	Zakażenia wywołane przez <i>Enterobacteriaceae</i>	636
Etiopatogeneza	601	Salmonelloza	636
Kryteria Amora	601	Czerwonka bakteryjna	637
Zesztywniające zapalenie stawów kręgosłupa (ZZSK)	602	Zakażenia innymi pałeczkami Gram-ujemnymi	637
Młodzieńcze łuszczykowe zapalenie stawów (MLZS)	603	Zakażenia <i>E. coli</i>	638
Choroby jelit o podłożu immunologicznym	603	Jersinioza	638
Zespół Reitera	603	Zakażenia wywołane przez inne pałeczki Gram-ujemne, nie należące do <i>Enterobacteriaceae</i>	639
Leczenie młodzieńczych spondyloartropatii	604	Cholera	639
Młodzieńczy toczń rumieniowaty układowy	604	Zakażenia <i>Pseudomonas</i>	639
Występowanie młodzieńczego tocznia rumieniowatego układowego (MTRU)	605	Zakażenia wywołane przez Gram-ujemne <i>Coccobacilli</i>	639
Etiologia i patogenez	605	Zakażenia <i>Haemophilus influenzae</i>	639
Rozpoznanie i objawy kliniczne MTRU	607	Krztusiec (koklusz)	640
Zespół antyfosfolipidowy (antiphospholipid syndrome — APS)	609	Zakażenia wywołane przez <i>Legionella</i>	641
Zespół tocznia noworodkowego	610	Zakażenia wywołane przez <i>Campylobacter</i>	641
Przebieg i rokowanie	610	Zakażenia wywołane przez bakterie wydzielające egzotoksyny	642
Zasady leczenia	611	Błonica	642
Zapalenie skórno-mięśniowe (ZSM)	611	Tężec (<i>tetanus</i>)	642
Twardzina (<i>sclerodermia</i>) i zespoły nakładania	615	Zatrucie jadem kielbasianym (<i>botulismus</i>)	643
Twardzina układowa	615	Zgorzel gazowa	643
Zespół CREST	616	Choroby wywołane przez krętki	643
Twardzina ograniczona	617	Choroba z Lyme (borelioza, krętkowica kleszczowa)	643
Eozynofilowe zapalenie powięzi	617	Leptospiroza	644
Zespoły nakładania	617	Choroby wywołane przez <i>Mycoplasma</i> i <i>Ureaplasma</i> (mikoplazmoza)	644
Mieszana choroba tkanki łącznej	618	Zakażenia wywołane przez <i>Chlamydia</i> (chlamydioza)	645
Zespół Sjögrena	618	Choroba ptasia (<i>psittacosis</i>). Ornitoza	645
Pierwotne układowe zapalenie naczyń (nekrotyzujące zapalenie naczyń)	619	Nokardioza	645
Plamica Schönleina-Henocha	619	Brucelloza	646
Guzkowe zapalenie tętnic (GZT)	620	Choroba kociego pazura (<i>lymphoreticulosis benigna</i>)	646
Choroba Kawasaki	622	Listerioza	646
Ziarniniak Wegenera	623	Promienica (aktynomikoza)	646
Zapalenie naczyń typu Churga-Straussa	623	Choroby wirusowe	647
Choroba Takayasu	623	Odra — <i>Morbilli</i>	647
Gorączka reumatyczna (GR)	624	Różyczka — <i>rubeola</i>	648
Definicja	624	Zakażenie parwowirusem B19. Rumień zakaźny (<i>erythema infectiosum</i>)	649
Patomechanizm	624	Zakażenie wirusem HHV6. Rumień nagły czyli gorączka trzydniowa. <i>Erythema subitum</i> . <i>Roseola infantum</i>	650
Epidemiologia	625	Grypa (<i>influenza</i>)	650
Rozpoznawanie	625	Zakażenie RSV (<i>respiratory syncytial virus</i>)	651
Objawy kliniczne i przebieg	625	Choroby adenowirusowe	651
Leczenie i zapobieganie gorączce reumatycznej	627	Nagminne zapalenie ślinianki przyusznej. Świnka (<i>parotitis epidemica, mumps</i>)	652
Diagnostyka różnicowa	627	Zakażenia rotawirusowe oraz innymi wirusami biegunkowymi	652
		Zakażenia enterowirusowe	653
Rozdział 19		Nagminne porażenie dziecięce (choroba Heinego-Mediny), <i>poliomyelitis anterior acuta</i>	653
Choroby zakaźne u dzieci	628	Zakażenie entero-non-poliowirusowe	654
Zbigniew Rudkowski		Zakażenia herpeswirusowe. Zakażenia opryszczkowe	655
Zakażenia paciorkowcowe	628	Ospa wietrzna i półpasiec (<i>Varicella. Herpes zoster</i>)	656
Zakażenia paciorkowcami grupy A (GAS)	628		
Zakażenia paciorkowcami grupy B (GBS)	631		
Zakażenia wywołane przez paciorkowce alfa-hemolizujące lub niehemolizujące	631		
Zakażenia wywołane przez pneumokoki (<i>S. pneumoniae</i>)	632		
Zakażenia gronkowcowe	633		

Cytomegalia	657	Gruźlica	736
Zakażenia wirusem Epsteina-Barr. Mononukleozą zakaźną i inne postacie zakażenia	659	<i>Krystyna Ceglecka-Tomaszewska</i>	
Gorączki krwotoczne i zakażenia hantawirusowe	660	Dane epidemiologiczne	736
Kleszczowe zapalenie opon i mózgu czyli wczesnoletnie zapalenie opon i mózgu (central european encephalitis)	661	Odporność i alergia w gruźlicy	736
Wścieklizna (<i>lyssa, rabies</i>)	661	Rozpoznawanie gruźlicy u dzieci	737
Wirusowe zapalenie wątroby (<i>hepatitis viralis</i>)	663	Postacie gruźlicy pierwotnej u dzieci	738
Wirusowe zapalenie wątroby A — wzv A (<i>hepatitis viralis A</i>)	663	Ostre postacie gruźlicy pierwotnej	739
Wirusowe zapalenie wątroby B — wzv B (<i>hepatitis viralis B</i>)	664	Gruźlicze wysiękowe zapalenie opłucnej	739
Zapalenie wątroby C (<i>hepatitis viralis C</i>)	667	Gruźlica popierwotna	740
Wirusowe zapalenie wątroby E (<i>hepatitis E</i>)	667	Gruźlica pozapłucna	740
Wirusowe zapalenie wątroby G (<i>hepatitis G</i>)	667	Gruźlica węzłów chłonnych obwodowych	740
Wirusowe zapalenie wątroby D (<i>hepatitis D</i>)	668	Gruźlicze zapalenie mózgu i opon mózgowo-rdzeniowych	740
Choroby o prawdopodobnej etiologii zakaźnej	668	Inne postacie gruźlicy pozapłucnej	741
Choroba Kawasaki	668	Leczenie gruźlicy u dzieci	742
Zespół Reye'a	668	Zapobieganie gruźlicy	742
Zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych u dzieci	668		
Posocznica i wstrząs septyczny	672	Rozdział 20	
Zakażenia wirusem nabytego niedoboru odporności (HIV) i zespół nabytego niedoboru odporności (AIDS) u dzieci	673	Wybrane zagadnienia z immunologii klinicznej	744
Zakażenia w stanach niedoboru odporności u dzieci	676	<i>Ewa Bernatowska</i>	
Zakażenia matczyno-łożyskowe (<i>infectio materno-foetalis</i>). Zespół TORCH	678	Dojrzewanie układu odporności	744
Zapalenie węzłów chłonnych (<i>lymphadenitis</i>) u dzieci	681	Nieswoiste mechanizmy ochronne	744
Biegunki zakaźne u dzieci (<i>diarrhoea infantum</i>)	682	Swoiste mechanizmy ochronne	745
Zakażenia układu oddechowego u dzieci	684	Odporność humoralna	745
Szczepienia ochronne	685	Odporność komórkowa	746
Podstawowe zasady szczepienia dzieci	686	Układ monocytarny/makrofagalny	747
Podstawowe dane dotyczące immunologii szczepienia	686	Testy laboratoryjne stosowane w diagnostyce zaburzeń odporności	747
Rodzaje szczepionek	686	Diagnostyka niedoborów odporności humoralnej	747
Przeciwwskazania do szczepień	699	Diagnostyka zaburzeń odporności komórkowej	748
Niepożądane odczyny poszczepienne	699	Diagnostyka zaburzeń fagocytarnych	748
		Inne badania diagnostyczne	749
Choroby pasożytnicze	700	Badania genetyczne i diagnostyka prenatalna	750
<i>Zdzisław Dziubek</i>		Pierwotne niedobory odporności	750
Wstęp	700	Pierwotne niedobory z przewagą defektu przeciwciał	751
Inwazje pierwotniakowe	700	Agammaglobulinemia sprzężona z chromosomem X	751
Robaczycy tkankowe	708	Zespół hiper IgM	753
Nicienie przewodu pokarmowego	711	Delecja ciężkiego łańcucha immunoglobulin	753
Tasiemczyce (<i>cestodes</i>)	714	Niedobór łańcucha kappa	753
Przywry	718	Niedobory podklas IgG z lub bez niedoboru IgA	753
Najczęściej przenoszone do Polski tropikalne choroby pasożytnicze	718	Selektywny niedobór przeciwciał z prawidłowym stężeniem immunoglobulin	753
Pasożyty zewnętrzne — ektopasożyty	725	Pospolity zmienny niedobór odporności — CVID	753
		Niedobór IgA	754
Zakażenia grzybicze	728	Przemijająca hipogammaglobulinemia niemowląt	754
<i>Barbara Kowalewska-Kantecka</i>		Złożone niedobory odporności	754
Grzybice powierzchowne	730	Ciężki złożony niedobór odporności (SCID)	756
Grzybice skórne	730	Niedobór deaminazy adenylozynowej (ADA)	756
Grzybice podskórne	731	Niedobór purynowej fosforylasy nukleozydowej (PNP)	756
Grzybice układowe	731	Niedobór antygenów zgodności tkankowej klasy II	757
Uogólnione zakażenie innymi grzybami	732	Dysgeneza siateczki	757
Laboratoryjna diagnostyka zakażeń grzybiczych	734		
Zasady leczenia	735		
Podsumowanie	735		

Niedobór CD3	757	Rozdział 22	
Niedobór antygenów zgodności tkankowej klasy I (zespół nagich limfocytów typu I)	757	Choroby nosa, uszu, gardła i krtani	782
Niedobór CD8	757	<i>Mieczysław Chmielik</i>	
Pierwotny niedobór komórek T CD4	757	Choroby nosa	782
Inne niedobory odporności	757	Ostry kataralny nieżyt nosa	782
Zespół Wiskotta-Aldricha	757	Przewlekające się infekcje nosa i zatok	782
Ataksja-teleangiectazja (A-T)	758	Zapalenie zatok sitowych	783
Anomalia (zespół) Di George'a	759	Krwawienie z nosa	783
Niedobory odporności występujące w różnych wrodzonych i dziedzicznych zespołach chorobowych	760	Choroby migdałków i ślinianek	783
Zespół Nijmegen	761	Migdałki podniebienne	784
Niedobór składowych układu dopełniacza	761	Zapalenie gardła. Angina	784
Zaburzenia funkcji fagocytarnych	761	Ślinianki	784
Przewlekła choroba ziarniniakowa	761	Choroby krtani, tchawicy i przełyku	785
Niedobór przylegania leukocytów (LAD)	762	Zapalenie krtani	785
Niedobór dehydrogenazy glukozy-6-fosforanowej (G-6-PD)	763	Wady wrodzone krtani	785
Niedobór mieloperoksydazy	763	Zmiany pourazowe krtani	785
Niedobór specyficznych ziarnistości	763	Choroby przełyku	786
Zespół Schwachmana	763	Choroby uszu	786
Szczepienia ochronne	763	Ucho zewnętrzne	786
Ogólne zasady wykonywania szczepień	763	Ucho środkowe	786
Odstępy między szczepieniami	764	Ucho wewnętrzne	787
Wydłużony odstęp między szczepieniami	764	Niedosłuch	787
Jednoczesne stosowanie kilku szczepionek	764	Rozdział 23	
Rozwój poszczepiennej reakcji immunologicznej oraz ocena układu odporności przed szczepieniami ochronnymi	764	Wybrane zagadnienia chirurgii dziecięcej	788
Szczepienia ochronne po kontakcie z chorobą zakaźną	765	<i>Wojciech Kamiński</i>	
Reakcje w przebiegu szczepień ochronnych	766	Specyfika chirurgii wieku dziecięcego	788
Szczepienia ochronne u dzieci z niedoborami odporności	766	Transport noworodka	789
Szczepienia u wcześniaków i noworodków	768	Regulacja temperatury	789
Szczepienia w chorobach układu nerwowego	768	Zapobieganie utracie ciepła	789
Szczepienia w chorobach przewlekłych	769	Zakażenia	789
		Zakażenie odpepkowe u noworodka	790
Rozdział 21		Noworodkowe martwicze zapalenie jelita	790
Choroby oczu u dzieci	771	Ostre krwio pochodne zapalenie kości	791
<i>Mirosława Szreter</i>		Ostre zapalenie wyrostka robaczkowego	791
Budowa i odrębności narządu wzroku u dzieci	771	Choroby głowy i szyi	793
Wywiad i badanie narządu wzroku	772	Wady skrzepopochodne	793
Zaburzenia rozwojowe oczodołu	772	Pozostałości przewodu tarczowo-językowego	793
Choroby powiek	773	Kręcz mięśniowy	794
Wady rozwojowe	773	Rozszczep podniebienia pierwotnego i wtórnego	794
Bakteryjne i wirusowe zakażenia powiek	773	Chirurgiczne przyczyny zaburzeń oddychania u noworodka	795
Choroby narządu łzowego	773	Wrodzona przepuklina przeponowa	795
Choroby spojówek	774	Wrodzona rozedma płatowa płuca	796
Wrodzone anomalie rogówki	774	Wrodzona atrezja przełyku	796
Wrodzone anomalie tęczówek	774	Wady wrodzone przewodu pokarmowego	798
Choroby soczewki	774	Wrodzona niedrożność dwunastnicy	798
Jaskra wrodzona	775	Zarośnięcie i zwężenie jelita cienkiego i grubego	798
Zapalenie błony naczyniowej	776	Zarośnięcie dróg żółciowych	799
Siatkówczak	778	Przerostowe zwężenie odźwiernika	800
Choroby nerwu wzrokowego	778	Wgłobienie	801
Choroby siatkówki	779	Wady związane z przewodem pęcherzykowo-jelitowym	801
Guzy oczodołu	780	Krwawienia z przewodu pokarmowego	802
Zaburzenia refrakcji (wady wzroku)	780	Wady ośrodkowego układu nerwowego	803
Zez	780	Przepuklina mózgowo-rdzeniowa i wodogłowie	803
		Wady ściany jamy brzusznej	803
		Przepuklina pachwinowa i wodniak jądra	803
		Przepuklina pępkowa	804
		Przepuklina pępowa	804
		Wrodzone zniekształcenia ściany klatki piersiowej	804
		Wady układu moczowo-płciowego	805

Rozdział 24**Zespół nagłego zgonu niemowląt (SIDS) . . . 808***Jacek Grygalewicz*

Definicja	808
Historia SIDS	808
Występowanie	808
Wiek występowania SIDS	809
Dane patomorfologiczne i biochemiczne	809
Etiopatogeneza	809
Czynniki ryzyka SIDS	810
Rozpoznanie	811
Zapobieganie	813

Rozdział 25**Postępowanie w stanach zagrożenia życia . . . 814***Tadeusz Szreter*

Stan zagrożenia życia	814
Ostra niewydolność oddychania	814
Niewydolność krążenia	816
Wstrząs	817
Nagłe zatrzymanie krążenia (NZK)	819
Postępowanie w NZK	819
A. Udrożnienie dróg oddechowych	820
B. Rozpoczęcie i utrzymanie oddychania	820
C. Przywrócenie i utrzymanie wydolnego krążenia	822

Postępowanie specjalne	824
Leki w resuscytacji krążeniowo-oddechowej	824
Leczenie migotania komór	825
Postępowanie w asystolii	825
Kiedy przerwać resuscytację	825
Kiedy nie rozpoczynać resuscytacji	825
Zatrucia	826
Zatrucia przypadkowe	826
Pierwsza pomoc w miejscu zatrucia i w czasie transportu	828
Postępowanie lekarza pierwszego kontaktu	830
Schemat postępowania w poszczególnych jednostkach opieki zdrowotnej	833
Zgłaszanie zatruc	834
Wykaz regionalnych ośrodków ostrych zatruc i informacji toksykologicznej	834
Stan drgawkowy	836
Utrata przytomności	836
Uraz wielonarządowy	837
Postępowanie w miejscu wypadku	837
Utonięcie	838
Porażenie prądem elektrycznym	839
Zasady postępowania w stanach zagrożenia życia	839
Pomoc doraźna	839
Zasady działania oddziałów intensywnej terapii	841

Skorowidz	843
---------------------	-----